

The Youth
Subculture –
Definition and
Manifestation

SUBCULTURA TINERILOR

Posibilități de definire
și manifestare în societate

DUMITRU BATĂR

The paper is focused on the concept of subculture, namely, the youth subculture.

The first part presents several definitions of the notion.

The main features of this particular subculture are mentioned: the values, the language, the clothing, etc.

The final part addresses the matter of the counter-culture concept, which the youth subculture seems to be, according to some contextual situations.

Cultura tinerilor poate fi concepută atât ca formă a culturii societății având ca funcționalități satisfacerea așteptărilor generației tinere cât și ca element al culturii ca sistem. Putem susține definiția culturii tinerilor ca acel subsistem sau parte a culturii unei societăți care se adresează tinerilor, este direcționată spre tineri, fiind așteptată și adoptată de către aceștia. Pentru a defini și înțelege subcultura tinerilor credem că putem porni de la acceptarea ideii că orice cultură conține și dezvoltă odată cu sine subculturi ca și componente acționale și evolutive. De asemenea, dacă avem în vedere viziunea sistemică, sistemul culturii în întreaga sa dinamică, creativă, de stabilitate și utilitarist-consumatoare, conține elemente care se manifestă ca subsistem atât cu procesualitate proprie cât și integrat în întregul sistem. Studiile de sociologie și culturologie disting clar atât conceptul de subcultură cât și conținutul acestuia – deși există controverse în definirea subculturilor, în identificarea elementelor componente, ca și în acceptarea a mai multor apartenențe pentru aceleași elemente care pot aparține mai multor subculturi. Într-unul dintre primele studii afectate chestiunii subculturii M.M. Gordon¹ propunea definirea acesteia (noțiune generală) ca o subdiviziune a culturii naționale alcătuită din combinarea situațiilor sociale... care formează o unitate funcțională influențând participarea oamenilor ca indivizi sociali. Vizând un caracter mai concret, Cl. Fischer² consideră conținutul unei subculturi ca un set de credințe, valori, norme și obiceiuri asociate cu un subsistem social, în care funcționează un ansamblu de relații

interpersonale și instituționale, care se manifestă într-un sistem social și cultural mai larg. Perspectiva acționalistă ne-o propune David Pitt³ subliniind că subculturile pot fi definite în termenii interacțiunii uneia sau mai multor caracteristici sociale comune sau distincte (ocupația, profesia, mediu de locuire, religia, limba, înrudirea, etnia). Interesantă este aprecierea că subcultura poate determina, mai mult sau mai puțin direct, relații cu anumite poziții în stratificarea socială, în funcție de status-rolul, de puterea pe care o pot exterioriza indivizii dintr-o comunitate.

Cultura tinerilor poate fi discutată, într-o primă viziune, ca o subcultură având un segment de populație clar în societăți, căruia i se adresează – generația tinerilor. Propunându-și să studieze raporturile între generații, M. Mead⁴ le vede manifestându-se în contextul a trei tipuri de culturi sau subculturi:

- subculturi postfigurative, în care copiii învață de la înaintașii lor;
- subculturi configurative, în care copiii și adulții învață mai ales de la cei de aceeași vârstă;
- subculturi prefigurative, în care adulții învață de la copii.

Am expus această viziune pentru a încerca să vedem cui se adresează fiecare tip de subcultură și, astfel, pe care am putea să o denumim subcultura tinerilor.

Cei mai mulți dintre cercetători recunosc aportul cronologic primordial al lui R. Bell⁵ în definirea subculturii tineretului, pe care acesta o concepe ca pe un sistem coerent, care în interiorul sistemului global al culturii naționale reprezintă o existență (umană) aparte. Aceste subculturi pot avea un rol aparte în evoluția unor particularități structurale și funcționale care determină deosebiri între proprii purtători și actori și ceilalți membrii ai societății. Este cunoscută poziția unor sociologi și psihologi care au încercat să pună problema formării și evoluției culturii tineretului pe seama schimbărilor după ce-al de-al doilea război mondial și chiar pe seama unor schimbări în sens rău, impunând o evoluție egalitaristă a tuturor tinerilor, determinată de educație și creșterea

standardului de viață. Putem accepta ipotezele dezvoltării subculturii tineretului după război, dar la fel putem susține că fiecare etapă istorică și fiecare comunitate a cunoscut manifestări ale tinerei generații pe plan cultural, în funcție de aspirațiile acesteia, ca și în funcție de condițiile socioeconomice specifice. Trebuie, de altfel, să recunoaștem o revitalizare și reevaluare a tuturor concepțiilor, aspirațiilor, atitudinilor, normelor, principiilor, valorilor care reprezentau interesele tinerelei generații, odată cu fiecare intensificare și afirmare a mișcărilor sociale, și mai ales a celor de tineret. De aici și o dinamizare a subculturii tineretului, dar fără să credem că această componentă a culturii ar funcționa doar în asemenea perioade, pe care își asumă rolul să le explice într-un mod specific populației pe care o reprezintă.

Punând problema relațiilor sociale, F. Tenbruck⁶ susține că, pentru a putea funcționa, o subcultură trebuie să reprezinte o comunitate, o grupare, care să se deosebească suficient, să se delimiteze de celelalte forme de organizare socială, ca și de societate în general. De aici, diferențierile care se manifestă pe plan economic și social se pot extinde și în aria subculturii tinerilor, care este diferențiable într-un mod conștient de alte subculturi. Accentul, susține autorul, care se pune în recunoașterea subculturii sale de către tineret este determinat de trebuințele tinerilor prin care se identifică pe plan social ca personalități, fie în grup, fie individual.

Răspunzând obiectivului – satisfacerea unor trebuințe ale tinerilor – subcultura acestora ar trebui să se raporteze la anumite structuri sociale rezultate ale stratificării sociale, susține M. Brake⁷, aceleași nevoi fiind expresia unor condiții obiective care pot fi soluționate în mod diferit, după disponibilități, dar și după modul în care se stabilesc relațiile între tineri și între aceștia și adulții din societăți. Credem, astfel, că, prin subcultura tineretului fiind oferite soluții, răspunsuri la problemele societății, sunt evidențiate opțiuni în explicarea acestor probleme în sens general.

Pentru a putea înțelege și explica mai consistent conceptul de subcultură a

SUBCULTURA TINERILOR – POSIBILITĂȚI DE DEFINIRE

tineretului ne putem propune identificarea elementelor acesteia, atât pe plan funcțional cât și sistemic, pornind de la structura culturii în ansamblu și încercând să vedem de ce aparține tineretului:

a) adaptând elementele fundamentale ale culturii în general – sistemul de cunoștințe, idei, credințe, convingeri ca elemente ale subsistemului acesteia – subcultura tinerilor – susținem că acestea oferă un mod de a înțelege și explică problemele, situațiile cu care se confruntă acești tineri din perspectiva lor. Subscriem că ele nu sunt doar probleme ale tinerilor, ci se constituie în modalități dinamice de promovare a unor moduri de evoluție socială care vor continua și după ce acești tineri vor depăși limita vârstei lor spre cea adultă.

L. Rosenmayr⁸ atrage atenția asupra unei limite a subculturii tinerilor care nu oferă rezultate concludente în explicarea problemelor sociale, rezultate care să ofere condiții optime pentru socializarea tinerilor în societate. Acceptând anumite limite în capacitățile explorative ale tinerilor, alături de explicații insuficiente și unora inadecvate asupra unor situații, nu putem să nu recunoaștem disponibilitățile acestor tineri spre o investigație continuă pe planul cunoașterii, care să conducă la noi răspunsuri, noi provocări, ce reflectă în fapt un mod specific de a participa la procesul cunoașterii. Am putea susține că acele nemulțumiri, neîncredere, dezacorduri cu ceea ce li se propune spre înțelegere nu constituie refuzuri sau delimitări, ci încercări spre altceva ce ar fi posibil, alte viziuni.

b) Participând la diverse activități, tinerii stabilesc și promovează între ei anumite relații cu caracter funcțional sau doar de susținere a manifestărilor respective, relații care au un caracter specific și care reflectă atât un mod de organizare a grupului cât și transpunerea unor proiectii pentru evoluția acestor grupuri. În multe situații, asemenea relații sunt continuări sau reprezentări ale apartenenței tinerilor la structurile sociale dominante și funcționale pentru ei și familiile lor. Asemenea accepțiuni au constituit puncte de susceptibilități la adresa conținutului subculturii tinerilor care ar

trebui considerată o continuare a culturii societății în planul accesibil tinerilor și care nu reprezintă un domeniu total distinct. De asemenea, putem propune o diferențiere a acestor relații între relațiile formale manifestate între subiecții tineri în cadrul instituțional în care sunt implicate și cele informale, stabilite între aceștia în participarea la diverse activități comune.

c) Atât cunoașterea cât și sistemul de relații în care sunt implicați tinerii propun și promovează o serie de atitudini care nu au deloc un caracter minor, ele fiind un fundament al reprezentărilor și, de aici, un punct de pornire pentru proiectare care să concretizeze aspirații, idealuri. Promovând anumite modele proiective, asemenea atitudini îi direcționează pe tineri spre tipuri și modele acționale cu finalități și sarcini concrete.

d) Implicându-se în diverse activități în cadrul unor grupuri sau în contextul unor relații, tinerii trebuie să cunoască și să adopte anumite reguli, prescripții care direcționează, reglează și controlează tot ceea ce întreprind, formând astfel un sistem de norme specifice formelor de prognozare în care sunt cooptați. Deși multe dintre asemenea norme sunt preluate din comportamentul adulților, formal sau informal, care are fiecare o dependență socială, aplicate în planul delimitărilor vârstei tinere, normele tinerilor se constituie în elemente comportamentale care, alături de cele specifice, alcătuiesc un conținut al subculturii tinerilor.

e) Vizând participarea tinerilor la întreaga viață socială, trebuie să ne punem problema valorilor în conținutul subculturii tinerilor atât ca raporturi între ei și ceilalți membri ai comunității cât și ca standarde ale evoluției și, în același timp, sistem complex de credințe și convingeri. Deși multe dintre valori sunt specifice întregii societăți, tinerii fie că acordă o importanță mai mare unora, fie că neglijează altele sau chiar le eludează, recunosc și adoptă în multe situații valori care le reprezintă conținutul subculturii specifice. Asemenea valori nu acționează ca preferințe individuale în funcție de un obiectiv, ci prin funcțiile normative și coercitive pot asigura o

evoluție normală a grupului sau a comunității tinere, corespunzătoare unei ordini consensuale. Alături de valori dominante social: adevăr, bine, altruism, egalitate, dreptate, onestitate, cinste etc. putem distinge valori specifice subculturii tinere care sunt specifice acestor grupuri: încredere în prieteni, atașament față de grup, spirit critic, respect reciproc, respect față de promisiune, recunoaștere a unor diferențe etc.

f) Promovând un spirit activ și concret în întreg comportamentul lor, tinerii își construiesc și alte elemente ale subculturii specifice;

- limbajul folosit, atât din punct de vedere al conținutului cât și al modului de utilizare – noțiuni cu înțelesuri specifice (jargon), înțelesuri difuze și multiple cuvinte neacceptate, până la termeni obsceni, porno etc.
- complex de gesturi și mimică cu înțelesuri adecvate unor situații de moment;
- vestimentație diferită, excentrică, provocatoare în sensul atracției intersexuale, dar și cu anumite însemne, inscripții, semne și chipuri proiectate etc.
- muzică, film, literatură, pictură care să le reprezinte pasiunile, opțiunile și convingerile artistice.

Multe dintre asemenea elemente ale subculturii tinerilor sunt considerate fără semnificații distincte, chiar cu caracter marginal, dacă avem în vedere că în evoluția lor tinerii renunță uneori sau modifică modul de utilizare a unora dintre ele. Dar nu putem neglija rolul și influența întregii subculturi pornind de la pierderea unor influențe, sau chiar renunțarea la aportul unora în favoarea altora. Susținem rolul subculturii tinerilor în contextul culturii societății în care tinerii se manifestă ca subiecți activi în sensul evoluției societății, răspunzând prin comportamentul lor așteptărilor. În același timp, în societate putem întâlni manifestări comportamentale care, răspunzând unor convingeri, concepții, cunoștințe, se opun evoluției dominante a societății și a valorilor sale.

Astfel, această subcultură evoluând împotriva elementelor, modelelor, valorilor dominante din societate se transformă în contracultură. Deși în discuțiile

despre „subculturi” ca elemente ale culturii în general putem accepta destul de facil existența subculturilor ca și componente, problema contraculturii pune multe semne de întrebare. Cum se formează această contracultură? Aparține culturii în general? Dacă aparține acesteia, cum se manifestă în sens contrar? Care sunt și cum se manifestă elementele de conținut?

Discuțiile despre problematica formării și evoluției contraculturii au început intens după al II-lea război mondial, dar manifestările pe plan social s-au intensificat după anii 1960.

În modul cel mai general, contracultura presupune elemente ale culturii care funcționează în opoziție cu cultura dominantă în societate. Th. Roszak⁹, punând problema studiului contraculturii, face apel la conceptul propus de către J. Milton Yinger (care l-a utilizat pentru a descrie mai consistent termenul de subcultură), pe care îl concepe ca o entitate reală care se opune valorilor și modelelor dominante ale unui grup. Având în vedere evoluția primelor mișcări de tineret care au contestat sistemul capitalist, sociologii și politologii au pus conținutul contraculturii pe seama reacțiilor și obiectivelor acestor mișcări împotriva ordinii sociale existente.

Bineînțeles, nu am putea susține că tineretul este singurul „producător și beneficiar” al contraculturii. În orice societate există idei, norme, modele, convingeri, concepții, valori de natură diversă, socială, religioasă, etnică, politică, profesională, educațională, care se manifestă și acționează împotriva culturii ce reprezintă societatea, puterea în societate sau anumite elite din aceasta. Asemenea perspectivă a fost promovată de H. Marcuse¹⁰, care consideră începutul contraculturii în procesul de alienare a individului în societate. Cunoscutul filozof, acuzând modul de organizare al societății occidentale industrializate, propune formarea și evoluția unui om, în locul celui unidimensional, care să se bazeze pe libertate, rațiune, justiție, legi capabile să reprezinte valori umaniste opuse structurilor sociale stabilite în societate.

Anticipând evoluția unor idei ulterioare, putem spune că H. Marcuse a consi-

SUBCULTURA TINERILOR – POSIBILITĂȚI DE DEFINIRE

derat ca prim izvor al contraculturii, structurile sociale care nu corespundeau așteptărilor membrilor societății.

O altă viziune în formarea și evoluția contraculturii pune în discuție capacitatea societății de a produce și oferi spre consum bunuri și servicii pentru care anumiți „beneficiari” nu și-au pus problema muncii, creând astfel posibilitatea unui consum eliberat de muncă. Asemenea situații au creat predispoziții pentru formarea unor modele de consum și de muncă specifice claselor de mijloc, care nu numai că defineau, dar se opuneau în mod direct societății care a fundamentat modelele care există. În asemenea condiții, indivizii au posibilități mai mari pentru educație, pentru creație culturală, pentru reflecție, pentru alte activități prin care își formează un alt tip de personalitate, care nu are un conținut ideologic.

La nivel comunitar, anumite grupuri și indivizi au posibilitatea de a-și forma și utiliza anumite modele, concepții, valori care se opun culturii dominante în societate, și care formează contracultura. În acest sens, contracultura poate avea reprezentări diverse – religioase, etnice, ocupaționale etc. Dacă supunem atenției ideea prin care contracultura conține credințe, idei, valori care se opun sistemului puterii în societate promovând posibilități alternative în locul acesteia, atunci conținutul contraculturii are caracter ideologic. Deși în multe discuții contracultura este susținută în mod apolitic și nonideologic – doar ca o formă socială opusă unei ordini existente, opoziția față de cultura dominantă ar părea fără sens dacă nu s-ar extinde și față de modul de conducere, față de societatea condusă de o putere anume.

Vorbind, pe de o parte, despre membrii societății care contestă mai acut societatea, dar care sunt aceiași care în această situație sunt favorizați în comparație cu generațiile adulte prin modul cum participă la consum, putem recunoaște tinerii ca principalii purtători ai componentelor care formează contracultura. Privind din poziția celor care au asemenea posibilități, dar și aspirații, putem susține că tinerii au fost cei care, beneficiind și de

acel „nou tip de consum” și de predispozițiile educaționale, au fost și creatorii elementelor de contracultură.

Contracultura a fost înțeleasă ca o reacție, dar și ca un tip de acțiune a tinerilor față de ceea ce generațiile anterioare fundamentaseră într-o societate care se dorea progresistă, dar și stabilă; echilibrată, dar și concurențială. Esențială în nașterea contraculturii a fost această dominantă, concurențială, a societății, care creând condiții pentru manifestarea personalității individuale, nu ține cont de șansele concrete ale tineretului care este defavorizat față de adulții ce au deja o poziție cucerită, și stabilă în societate.

Pentru că nu au acces la ceea ce aspiră, tinerii cred că, pe lângă opoziția generațiilor anterecede, nu au fost pregătiți suficient și în funcție de aceste aspirații de către cele două instituții cu caracter educativ – școala și familia – fiecare fiind organizate și conduse de către adulți.

De asemenea, familia, prin socializarea primară, reproduce structurile și raporturile de autoritate într-o etapă în care tinerii nu-și recunosc o dependență absolută față de părinți, proiectându-și prin autonomie și independență un mod de viață liber, dar și opus celui impus de către părinți. Acest mod de viață se regăsește în sistemul de norme, idei, convingeri, forme de organizare, modele comportamentale, care se vor acțiuni concrete, fără să se țină cont de condițiile sociale, dacă acestea răspund unor trebuințe constante și permanente sau chiar de moment. Într-o tendință de diminuare și eliminare a unor constante ale societății, ca responsabilitatea, controlul, raționalitatea, respectul față de normalitate, tenacitatea, perseverența, tineretul vizează o schimbare în sensul eliberării față de acestea ca de orice restricții și constrângeri. Orientându-se spre o schimbare care se vrea radicală dar nu este acceptată de către societate, de către instituțiile legitime și legal constituite, promovează, în fapt, nu doar un comportament libertin, rebel și delinquent în comparație cu modelele și normalitatea consacrată a societății. Din asemenea motive, în multe situații, contracultura și/sau subcultura tineretului a fost

înțeleasă și definită din perspectiva devianței și delincvenței sociale.

După război, T. Parsons a propus o definire a sistemului de alternative și interdeterminări care caracterizau comportamentul tineretului ca o reflectare a modului de înțelegere de către acesta a stării de anomie care domina societatea în perioada respectivă. În acest fel, subcultura acestei generații presupunea o civilizație care le permite tinerilor de a se separa în jocul de orientări contradictorii, încercând să reducă anomia și să creeze spațiul unei devianțe tolerate, răspunzând funcțiilor reglative ale sistemului¹¹.

Aceeași evoluție cu caracter deviant constant a avut-o marea majoritate a mișcărilor de tineret, inclusiv cele studențești ale anilor '60-'70, care refuzând valorile și structurile societății dominante au propus modele de organizare dominate de idei de egalitate, fraternitate, echilibru,

care să răspundă nu numai claselor de mijloc, ci și tinerilor ce, în mare parte, proveneau din același spațiu¹². Aceste mișcări ale cunoscutei perioade sunt dominate de trei tipuri de subculturi ale delincvenței:¹³

- a) subcultura delincvenței determinată de diferențele de aspirații și de modalitățile în care se realizează aceste aspirații;
- b) subcultura criminală, care corespunde organizării unor activități ilicite;
- c) subcultura conflictului, care promovează un comportament deviant acționând o violență permanentă interpersonală, fără un obiect definit, și care se opune formelor de organizare și instituțiilor sociale.

Putem concluziona că nu trebuie să renunțăm la cunoașterea și înțelegerea modului în care subcultura tinerilor începe să evolueze ca o contracultură în societatea în care aceștia vor deveni actorii adulți ai unei culturi dominante.

Bibliografie și note

1. Gordon, M.M., apud: Schifrinuț, C-tin, **Generație și cultură**, 1985, Editura Albatros, București.
2. Fischer, Cl., apud: Schifrinuț, C-tin, **Generație și cultură**, 1985, Editura Albatros, București.
3. Pitt, D., Schifrinuț, C-tin, **Generație și cultură**, 1985, Editura Albatros, București.
4. Mead, M., Schifrinuț, C-tin, **Generație și cultură**, 1985, Editura Albatros, București.
5. Bell, R.R., **Marriage and Family Interaction**, 1979, The Dersey Press.
6. Tenbruck, F., apud: : Schifrinuț, C-tin, **Generație și cultură**, 1985, Editura Albatros, București.
7. Brake, M., Schifrinuț, C-tin, **Generație și cultură**, 1985, Editura Albatros, București.
8. Rosenmayr, L., **Schițarea unei sociologii a tineretului**, 1969, în vol. Tineretul azi, CCPT, București.
9. Roszak, Th., **The making of counter-culture**, Garden City, 1969, N.Y. Anchor, apud: : Schifrinuț, C-tin, **Generație și cultură**, 1985, Editura Albatros, București.
10. Marcuse, H.- apud: Schifrinuț, C-tin, **Generație și cultură**, 1985, Editura Albatros, București.
11. Parsons, T., apud: Dubet francois, **La Galin-jeunes en survie**, 1987, Fayard, Paris.
12. Dubet, Fr.- **La Galin-jeunes en survie**, 1987, Fayard, Paris.
13. Claward și Ohelin, apud: Dubet, Fr.- **La Galin-jeunes en survie**, 1987, Fayard, Paris.